

В. Й. Бочелюк, А. В. Турубарова

ПСИХОЛОГІЯ ЛЮДИНИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2011

УДК 159.9(075.8)

ББК 88.5я73

Б 86

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1/11-9207 від 04.10.2010 р.)*

Рецензенти:

Вісковатова Т. П. – доктор психологічних наук, професор, академік Української академії наук, завідувач кафедри диференціальної і експериментальної психології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова;
Кокун О. М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії вікової психофізіології Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України.

Бочелюк В. Й., Турубарова А. В.

Б 86 Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.

ISBN 978-611-01-0184-4

Проаналізовано теоретико-методологічні основи психології людини з обмеженими можливостями у межах спеціальної психології, окреслені предмет, об'єкт і завдання цієї науки. Також вказується на соціально-психологічні особливості людини з різними психофізичними порушеннями та основи її психологічної реабілітації.

Значна увага приділяється основам психологічної готовності вчителів до педагогічної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями, визначено зміст та психологічну структуру до такого роду педагогічної діяльності, методику її діагностики, а також систему корекційної роботи з підвищення рівня готовності вчителя до професійної діяльності.

Для студентів, магістрів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів, широкого кола читачів.

УДК 159.9(075.8)

ББК 88.5я73

ISBN 978-611-01-0184-4

© Бочелюк В. Й., Турубарова А. В., 2011.
© Центр учбової літератури, 2011.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
--------------------	----------

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи психології людини з обмеженими можливостями у спеціальній психології	8
--	----------

1.1. Наукові підходи до проблеми психології людини з обмеженими можливостями	8
---	---

1.2. Предмет і завдання спеціальної психології	11
--	----

1.3. Методи дослідження психологічних особливостей людини з різними психофізичними порушеннями у спеціальній психології	13
---	----

1.4. Загальна характеристика інвалідів (людей з обмеженими можливостями) як соціальної групи	56
--	----

Розділ 2. Особливості розвитку людини з різними психофізичними порушеннями	65
---	-----------

2.1. Соціально-психологічні особливості людини з порушеннями опорно-рухового апарату	65
---	----

2.2. Особливості розвитку людини з порушеннями інтелекту і психічними захворюваннями	80
---	----

2.3. Соціально-психологічні особливості людини з порушеннями слуху	88
2.4. Особливості розвитку людини з порушеннями зору	92
2.5. Соціально-психологічні особливості людини з порушеннями роботи внутрішніх органів	95
Розділ 3. Основи психологічної реабілітації осіб з різними психофізичними порушеннями	108
3.1. Загальні психолого-педагогічні аспекти реабілітації людини з обмеженими можливостями .	108
3.2. Основні завдання психологічної реабілітації людей з різними психофізичними порушеннями	119
3.3. Психологічні проблеми сімейного виховання дітей з обмеженими можливостями	127
3.4. Методи корекції в системі психологічної допомоги людям з обмеженими можливостями	141
Розділ 4. Основи психологічної готовності вчителів до педагогічної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями	167
4.1. Стан проблеми психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями	167
4.2. Зміст та психологічна структура готовності вчителя до корекційно-виховної діяльності з дітьми з обмеженими можливостями різного віку	210
4.3. Методика діагностики психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності	218

4.4. Корекційна робота з підвищення рівня психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності з дітьми з обмеженими можливостями	226
Навчально-методичні матеріали	246

ВСТУП

В нинішній ситуації швидкоплинних змін суспільного ладу, складної економіко-політичної ситуації в країні, дуже важливо активно включатися в психолого-педагогічний процес за для соціально-психологічного розвитку дітей з обмеженими можливостями, сприяючи всебічному та гармонійному розвитку їх особистості. На сучасному етапі розвитку людства процеси гуманізації та демократизації потребують пошуку шляхів підвищення цінності життя людей з обмеженими можливостями. Ця проблема стоїть ще гостріше та делікатніше коли вона стосується дитячого віку.

Соціально-психологічні проблеми людей з обмеженими можливостями турбують сьогодні все прогресивне людство. Нестійка економічна ситуація, екологічна криза призвели до масового погіршення стану здоров'я дітей на всій території України. Зросла кількість дітей із відхиленнями психофізичного розвитку генетичного походження. В даний час науковці, практики стали приділяти багато уваги вивченню адаптаційних та компенсаторних механізмів особистості в умовах дефіцитарного розвитку.

Даний посібник дозволить читачам розширити об'єм психологічних знань зі спеціальної психології про дітей та дорослих з різними психофізичними недоліками. Пропонована книга – це спроба виокремити те загальне, що характеризує особливості психічного розвитку людей з різними психофізичними порушеннями, відповідно до категорій: порушення опорно-рухового апарату, порушення функцій слуху, порушення функцій зору, психічні захворювання та порушення інтелекту та порушення роботи внутрішніх органів. Автори сподіваються, що такий підхід дозволить глибше зрозуміти загальне й особливе в порушеннях психічного розвитку, усвідомити проблеми й перспективи психолого-педагогічного підходу в роботі з даною категорією осіб.

Посібник складається з чотирьох розділів. Перший розділ «Теоретико-методологічні основи психології людини з обмеженими можливостями у спеціальній психології» розкриває деякі наукові підходи до проблеми психології людини з обмеженими можливостями, предмет та завдання спеціальної психології, методи дослідження психологічних особливостей людини з різними

психофізичними порушеннями у спеціальній психології, а також представлення загальної характеристики інвалідів як соціальної групи.

Другий розділ «Особливості розвитку людини з різними психофізичними порушеннями» розкриває соціально-психологічні особливості людини з різними порушеннями, а саме з порушеннями опорно-рухового апарату, з порушеннями інтелекту і психічними захворюваннями, з порушеннями функцій слуху, зору та порушеннями роботи внутрішніх органів.

Третій розділ «Основи психологічної реабілітації осіб з різними психофізичними порушеннями» розкриває загальні психолого-педагогічні аспекти реабілітації людей з обмеженими можливостями, основні завдання психологічної реабілітації в роботі з даною категорією осіб, проблеми сімейного виховання дітей, а також деякі методи корекції в системі психологічної допомоги людям з обмеженими можливостями. Без вивчення психології дітей, що мають недоліки розвитку, педагогічну освіту не можна вважати повноцінною. Знання даної проблеми важливо як для педагогів загальноосвітніх і дошкільних установ, так і для шкільних психологів.

Четвертий розділ розкриває «Основи психологічної готовності вчителів до педагогічної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями», а саме стан проблеми психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями, зміст та психологічна структура готовності вчителя до корекційно-виховної діяльності з дітьми різного віку, методика діагностики психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності та особливості корекційної роботи з підвищення рівня психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності з дітьми з обмеженими можливостями. Знання особливостей і можливостей дітей з різними недоліками розвитку дає педагогу й шкільному психологу засоби для корекції недоліків й допомагає уникнути непоправних помилок у визначенні шляху навчання й всього подальшого особистісного розвитку дитини.

Контрольні питання, якими завершується виклад кожного розділу, дозволяють перевірити ступінь засвоєння матеріалу.